YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
Hallinnolliset ja kansainväliset asiat
Henna Haapala 24.5.2017

Viite: Ympäristövaliokunta / O 25/2017 vp / Asiantuntijapyyntö
Asiantuntijakuuleminen keskiviikko 31.5.2017 klo 9:40

Arktisen neuvoston puheenjohtajuusohjelman ympäristösisältö

Arktisen neuvoston työstä suurin osa koskee ympäristöasioita. Arktisten maiden yhteistyö syntyi Suomen aloitteesta 1991, kun Arktinen ympäristönsuojelustrategia hyväksyttiin Rovaniemellä. Tämän pohjalta perustettiin myöhemmin vuonna 1996 Arktinen neuvosto. Ympäristönsuojeluyhteistyön pääaiheet Suomen puheenjohtajuuskaudella ovat ilmastonmuutoksen lisäksi biodiversiteetin ja ekosysteemien suojelu ja hoito sekä ympäristön saastumisen ehkäiseminen ja torjuminen. Suomi järjestää arktisen ympäristöministerikokouksen. Sen ajoitus on alustavasti syksyllä 2018 ja aiheina mm. ilmastoasiat ja biodiversiteetti.

Ilmastonmuutos

Ilmastonmuutos on Suomen puheenjohtajuuskauden läpileikkaava teema. Ilmastonmuutos on arktisella alueella kaksi kertaa voimakkaampaa kuin muualla ja muutos tulee jatkumaan ainakin vuosisadan puoleenväliin asti. Mikäli saamme päästöt kuriin Pariisin sopimuksen tavoitteiden mukaisesti, nyt meneillään oleva muutos on mahdollista vakiinnuttaa sille tasolle, mihin se n. 2050 mennessä ehtii edetä.

Arktisen neuvoston Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP) työryhmä on julkaissut tuoreen raportin (SWIPA 2017), jossa kerrotaan arktisen alueen lumen, veden, jään ja ikiroudan muutoksista. Arktisen alueen lämpeneminen, jota viime vuosina ovat leimanneet ennätykselliset lämpötilat, on johtamassa jatkuvaan tai kiihtyvään merijään ja lumipeitteen vähenemiseen, jäätiköiden sulamiseen, Pohjoisen jäämeren lämpenemiseen ja muuttumiseen makeammaksi, ikiroudan sulamiseen sekä ekologisiin muutoksiin. SWIPA 2017 paljasti, että arktinen alue oli vuosina 2011–2015 lämpimämpi kuin koskaan sen jälkeen, kun lämpötilamittaukset arktisella alueella alkoivat vuoden 1900 paikkeilla.

Suomen puheenjohtajuuskaudella keskeistä on mm.:

- Pariisin ilmastosopimuksen merkitys ja toimeenpano arktisten alueiden kannalta sekä arktisten asioiden ja tietojen tuominen kansainväliseen ilmastokeskusteluun. Arktisten tietojen tuottaminen kansainvälisen ilmastopaneelin IPCC:n erikoisraportteihin
- Arktisen alueen muutoksen sopeutumistoimet: ministerikokouksessa 2017 julkaistujen Adaptation Actions for a Changing Arctic-raporttien jalkauttaminen arktisella alueella sekä arktista resilienssiä koskevan puitedokumentin jatkotoimet ja foorumin järjestäminen
- Arktisen neuvoston mustahiili ja metaani toimintaohjelman toimeenpano, mm. kansallisten raporttien toinen kierros, sektorikohtaiset suositukset sekä tarkkailijamaiden saaminen tiiviimmin mukaan (Mikael Hildén/SYKE toimii tämän asiantuntijaryhmän puheenjohtajana 2017-2019)

Biodiversiteetin ja ekosysteemien suojelu ja hoito

Ilmastonmuutos on arktisen alueen luonnon suurin yksitäinen uhka. Ilmastonmuutoksesta johtuvat ekosysteemien muutokset ovat jo nähtävissä. Eteläiset lajit muuttavat kohti pohjoista maalla ja merellä ja valtaavat tilaa pohjoisilta lajeilta. Jääpeitteen supistuminen muuttaa monien pohjoisten lajien elinolosuhteita. Ilmastonmuutoksen lisäksi kasvava taloudellinen toiminta ajaa pohjoisia lajeja ahtaalle. Tiedämme vielä hyvin vähän siitä, mitä kaikista näistä muutoksista seuraa arktiselle ympäristölle.

Ilmastonmuutoksen edetessä ja taloudellisen toiminnan kasvaessa herkän arktisen ympäristönsuojelu on entistä ajankohtaisempaa. Tuoreet tiedot arktisen suojelualuetilanteesta kertovat, että suojelualueet kattavat jo n. 20 % maa-alasta. Sen sijaan merialueista vain vajaa 5 % on suojeltu. Se on vielä kaukana globaaleista tavoitteista. Ilmastonmuutos aiheuttaa osaltaan tarpeita suojelualueverkostojen yhteiselle arvioinnille yli maiden rajojen.

Suomen puheenjohtajuuskaudella keskeistä on mm.:

- Suomen puheenjohtajuuskauden suurin ympäristötapahtuma on syksyllä 2018 pidettävä Arktinen biodiversiteettikongressi, joka kokoaa eri toimijoita jakamaan tietoa ja keskustelemaan arktisen alueen luontoon, sen suojeluun ja kestävään käyttöön liittyvistä kysymyksistä. Tämä kongressi on hyvä tilaisuus saada näkyvyyttä myös Suomen pohjoiselle luonnolle sekä meidän kansallisille ratkaisuille ja osaamiselle luonnon monimuotoisuuden suojelemiseksi ja eri maankäyttötarpeiden yhteensovittamiseksi.
- Arktisen biodiversiteettiohjelman 2013-2021 toimeenpano sekä mm. maa-alueita ja sisävesiä koskevat biodiversiteetintila raportit, vieraslajistrategia ja muuttolintuohjelma
- Suomi isännöi tämän vuoden syksyllä asiantuntijatyöpajan, joka käsittelee meriensuojelualueverkostoa ja ilmastonmuutosta. Suomi pitää esillä Jäämeren kansainvälisen alueen suojelun tarvetta sekä Arktisessa neuvostossa että muilla kansainvälisillä foorumeilla.

Ympäristön saastumisen ehkäisy ja torjuminen

Arktisen neuvoston jäsenvaltiot ovat hyväksyneet kaksi sitovaa sopimusta. Toinen koskee pelastusalaa ja toinen öljyntorjuntaa. Arktiselle alueelle kulkeutuu saasteita myös kauempaa meri- ja ilmavirtojen mukana. Monet kaukokulkeutuvat saasteet on saatu kansainvälisen sääntelyn piiriin, muun muassa Arktisen neuvoston tuottaman tiedon avulla. Näin monien vanhojen kemikaalien pitoisuudet ovat arktisella alueella laskussa. Sen sijaan monien uusien edelleen käytössä olevien kemikaalien pitoisuudet ovat kasvussa arktisella alueella. Merivirtojen mukana arktiselle alueelle kulkeutuu myös muoviroskaa etelämpää. On mahdollista, että joistakin arktisista merialueista on tullut muoviroskan pääteasema.

Suomen puheenjohtajuuskaudella keskeistä on mm.:

- Suomi isännöi ensimmäisen arktisen öljyntorjuntasopimuksen mukaisen öljyntorjuntaharjoituksen keväällä 2018. Tämä tilaisuus on tärkeä paitsi yhteisen öljyntorjuntavalmiuden vahvistamiseksi, myös suomalaisen öljyntorjuntaosaamisen näytön paikkana.
- Arktisia merialueita koskevan strategian 2015-2025 toimeenpano, mm. tuotetaan tietoa raskaanpolttoöljyn käytöstä arktisilla alueilla sekä merten roskaantumisesta arktisella alueella
- IMO:n polaarikoodin toimeenpanon tukeminen arktisessa yhteistyössä
- Kaukokulkeutuvien ilmansaasteiden osalta arktisen alueen kysymyksiä pidetään esillä kansainvälisissä kemikaali- ja ilmansaastesopimusten kokouksissa. Yhteistyötä tehdään myös niiden prosessien kanssa, jotka liittyvät ruokaturvallisuuteen ja puhtaaseen juomaveteen.
- Suomi toimii arktisen alueen ympäristövaikutusten arviointia koskevan projektin vetäjänä. Tämän projektin tarkoituksena on vahvistaa hyvien käytäntöjen tunnistamista ja leviämistä taloudellisesta toiminnasta aiheutuvien vaikutusten arvioimiseksi, jotka vaikuttavat arktiseen ympäristöön ja sitä kautta sen asukkaisiin.

YM tuo lisäksi arktisen yhteistyön vahvistamisen aloitteina makeavesikysymykset ja energiatehokkaan rakentamisen arktisilla alueilla. Jälkimmäisen osalta YM panostaa mm. Arctic Energy Summit –tapahtumaan syksyllä 2017.